

[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_004.

5. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП) від 01.01.2013 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_063.

6. Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 «Про затвердження Національного положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

7. Постанова Кабінету міністрів України від 28 лютого 2000 р. № 419 «Про затвердження Порядку подання фінансової звітності» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF>.

8. Дробязко С. І. Фінансова звітність України: від національного П(С)БО до МСФЗ / С.І. Дробязко // Економічна наука. – 2013. – С. 37-39.

9. Іванчук Р. М. Практика запровадження міжнародних стандартів міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) в Україні / Р. М. Іванчук, О. А. Іванчук // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2013. – №4. – С. 204–211.

10. Линник О. І. Труднощі та переваги застосування МСФЗ в Україні / О. І. Линник, О.М. Бондаренко// Вісник НТУ «ХПІ». - 2014. - № 32 (1075). – С. 123-127.

11. Озеран А. В. Проблеми впровадження Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО) та фінансової звітності (МСФЗ) в Україні / А. В. Озеран, М. О. Вовк // «Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 7 (25). Ч. 2. – 2010. – С. 393-398.

УДК 338.351

Буняк Н. М., к.е.н., доцент

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

СУЧАСНИЙ СТАН ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано сучасний стан інноваційної складової економічної безпеки України. Визначено її місце в світовому інноваційному просторі. Виявлено основні тенденції розвитку інноваційної сфери. Обґрунтовано чинники, що стримують інноваційний розвиток та загрожують економічній безпеці України.

Ключові слова: інновація, інноваційний потенціал, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, економічна безпека.

The current state of innovation component of economic security of Ukraine is analyzed in

the article. Its place in the global innovation space is determined. The main trends of development of innovative sector are determined. The factors that restrain the innovation development and threaten economic security of Ukraine are proved.

Key words: *innovation, innovation potential, innovative activity, innovation development, economic security.*

В статтє проанализировано современное состояние инновационной составляющей экономической безопасности Украины. Определено ее место в мировом инновационной пространстве. Выявлены основные тенденции развития инновационной сферы. Обоснованы факторы, которые сдерживают инновационное развитие и угрожают экономической безопасности Украины.

Ключевые слова: *инновация, инновационный потенциал, инновационная деятельность, инновационное развитие, экономическая безопасность.*

Вступ. Інтеграція України в європейський економічний простір, а також втрата частини економічного потенціалу внаслідок військового конфлікту, посилення структурних диспропорцій в економіці, погіршення інвестиційного клімату, зростання рівня соціальної напруги призводить до появи нових та посилення існуючих загроз її економічній безпеці. Нейтралізація та усунення дестабілізуючих факторів неможливі без проведення трансформації реального сектору економіки на основі інновацій. Довід розвинутих країн світу переконливо свідчить, що активізація інноваційних процесів є необхідним фундаментом забезпечення технологічної незалежності та сталого економічного зростання.

У цьому контексті все більшої актуальності набуває вивчення сучасного стану інноваційної складової економічної безпеки України як важливої передумови її зміцнення.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню різних аспектів інноваційної діяльності присвятили свої публікації такі вітчизняні науковці, як Ю. Гавриш, К. Канунікова, А. Касич, С. Кириченко, В. Левківський, О. Левківський, С. Полковниченко, С. Ткач та ін..

Методика досліджень. Незважаючи на стрімке зростання в останні роки кількості публікацій з проблем інноватики, багато питань, пов'язаних з дослідженням факторів інноваційного розвитку України, потребують поглибленого вивчення. Постійні зміни умов господарювання, спричинені євроінтеграційними процесами, а також поява нових викликів та загроз економічній безпеці України, обумовлюють проведення подальших досліджень у цьому напрямі.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити сучасний стан інноваційної складової економічної безпеки України та визначити основні чинники, що стримують інноваційний розвиток.

Результати досліджень. Сучасні економічні реалії є такими, що протягом

усіх років незалежності України інновації не стали визначальним фактором її економічного розвитку, незважаючи на наявність значних науково-технологічних можливостей та інтелектуального капіталу. Зокрема, про це свідчать низькі позиції країни в міжнародних рейтингах, які використовуються для оцінки рівня інноваційного розвитку.

Так, за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2015-2016 Україна посіла лише 79-е місце серед 140 країн, опинившись поряд з такими країнами, як Гватемала (78-е місце) і Таджикистан (80-е місце). Водночас за результатами проведеного дослідження Україна мала декілька конкурентних переваг за інноваціями. Зокрема, вона посіла 29 місце у рейтингу за наявністю вчених та інженерів, 43 – за якістю науково-дослідних інститутів [8].

Важливим індикатором успішності інноваційної політики країни є Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index) Корнельського університету, бізнес-школи INSEAD та Всесвітньої організації інтелектуальної власності ВОІВ. Більшість науковців та експертів в інноваційній сфері вважають цей показник найбільш репрезентативним, який дозволяє комплексно оцінити рівень інноваційності країни. Згідно з доповіддю «Глобальний інноваційний індекс 2016» Україна посіла 56 місце серед 128 країн, тоді як у 2015 році вона була лише на 64 місці з-поміж 141 країни [9]. Традиційно у цьому рейтингу лідируючі позиції займають Швейцарія, Швеція і Великобританія.

Європейське інноваційне табло відображає основні індикатори оцінки ефективності функціонування національної інноваційної системи країн ЄС. За даними 2015 р., зведений індекс інновацій для України склав 0,178 [7], що свідчить про низькі темпи її інноваційного розвитку, а також приналежність до групи країн «Інноватор, що формується».

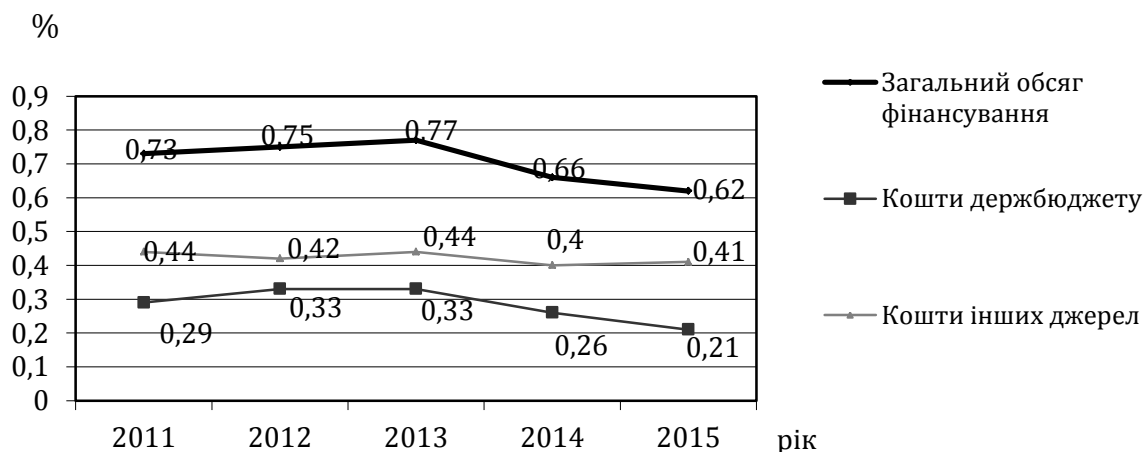
Загалом оцінка місця України в інноваційних рейтингах свідчить як про наявність значного інтелектуального капіталу, так і про відсутність сприятливих для його реалізації.

Однією з причин цього є постійне скорочення загального обсягу та частки витрат на наукову та науково-технічну діяльність у структурі ВВП (рис. 1).

Так, у 2015 р. загальний обсяг фінансування був найнижчим за всі роки незалежності України і становив лише 0,62% ВВП. Тоді як відомо, що для забезпечення самовідтворення наукової сфери її фінансування має бути не нижче 0,9% ВВП, а для забезпечення економічної безпеки він повинен становити 2,0% ВВП. Серед країн ЄС за цим показником лідирують Фінляндія, Швеція та Данія, у яких його значення перевищує 3% ВВП. Меншими від необхідного рівня є витрати у таких країнах, як Чорногорія, Румунія, Кіпр, Латвія та Сербія. Водночас слід відмітити, що у «Стратегії 2020» ЄС однією з цілей є забезпечення фінансування наукових досліджень та розробок до 2020 р. на рівні 3% ВВП.

Протягом аналізованого періоду фінансування науки в Україні жодного разу не досягало порогового рівня, який закріплений в Законі України «Про наукову

та науково-технічну діяльність» (1,7% ВВП), а відтак від науки сьогодні не можна очікувати істотного впливу на економічне зростання країни. Оскільки показники фінансового забезпечення є значно нижчими за світові стандарти, слід чекати посилення технологічного відставання економіки України від країн-лідерів.

Рис. 1. Динаміка наукоємності ВВП, %

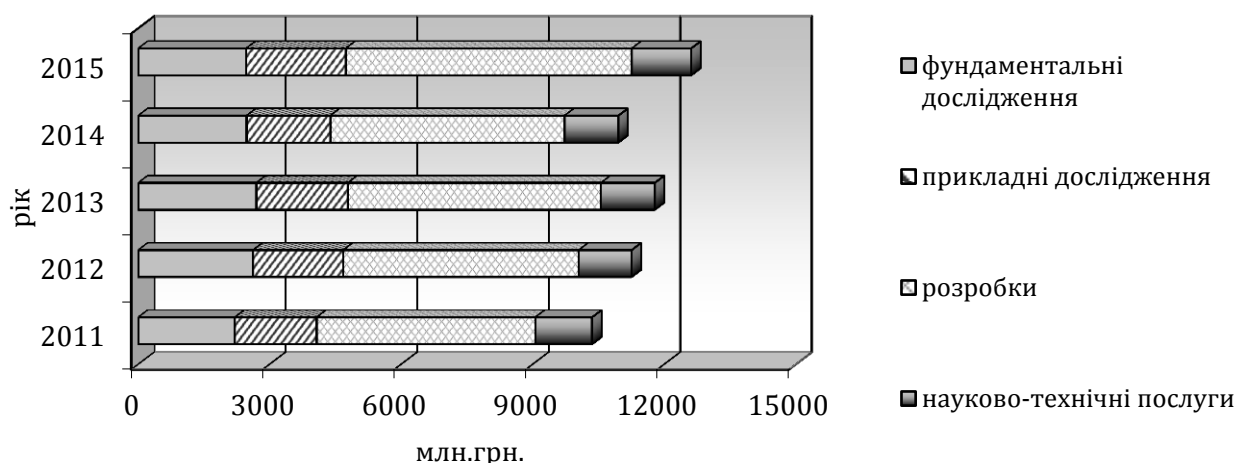
Джерело: побудовано на основі [5].

Джерелами фінансування інноваційної діяльності підприємств України є власні кошти підприємства, кошти державного бюджету, кошти іноземних інвесторів та інші джерела, не заборонені законодавством України. При цьому здійснення інноваційної діяльності покривається за рахунок власних коштів підприємства на 97%. У 2015 році за рахунок коштів державного бюджету було профінансовано лише 0,4% загальних витрат інноваційної діяльності підприємств, тоді як в 2011 році – 1% [5].

Одним з наслідків скорочення державного фінансування наукової та науково-технічної діяльності є зменшення кількості організацій, що її здійснюють. Так, протягом 2011-2015 років їх кількість скоротилась на 277 одиниць або 22,0%. Водночас ця тенденція супроводжується збереженням незмінною структури їх розподілу між галузями науки. Найбільші частки припадають на технічні та природничі науки, близько 38%.

Одним з показників, що характеризує інноваційний потенціал країни є чисельність кадрів, які працюють у сфері досліджень та розробок. Як і у попередні роки, у 2015 році продовжувалась тенденція до їх зменшення. У 2015 році порівняно з 2011 роком чисельність працівників організацій, що здійснюють наукову і науково-технічну діяльність, скоротилась на 40,4%, у т.ч. дослідників – на 36,9%.

Незважаючи на те, що протягом аналізованого періоду зріс обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт в Україні у вартісному вимірі (рис. 2), кількість поданих заявок на видачу охоронних документів значно зменшилась.

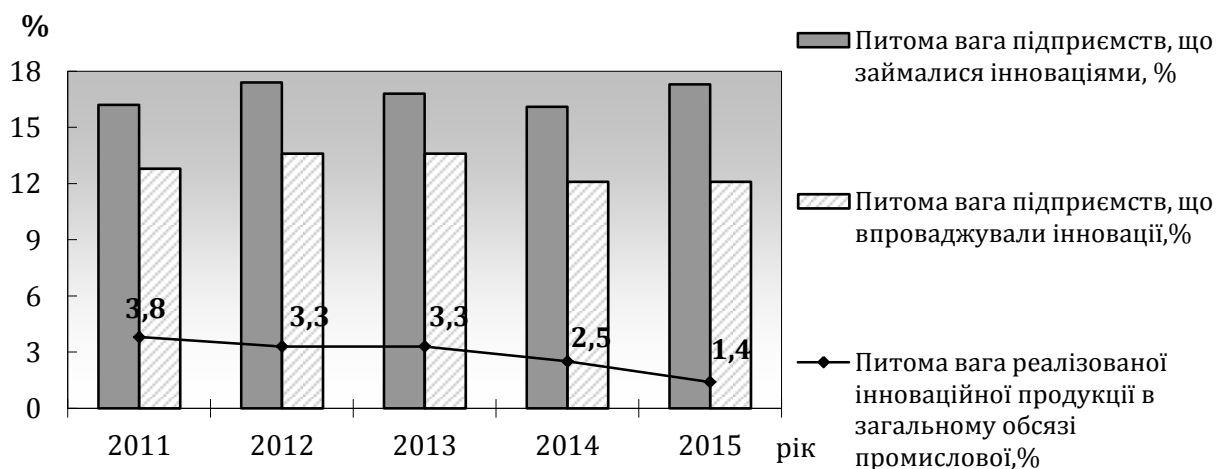
Рис. 2. Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт в Україні у 2011-2015 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано на основі [5].

У 2015 році за результатами робіт, виконаних за рахунок усіх джерел фінансування, було подано лише 7410 таких заявок, тоді як у 2011 році – 8917 [5, с.41].

Однією з причин такої ситуації є низька захищеність прав інтелектуальної власності в Україні. За експертними оцінками, Україна, поступається у сфері захисту прав інтелектуальної власності РФ, найближчим сусідам, країнам – членам ЄС (Польщі, Румунії, Угорщині) [1, с. 263].

Важливими показниками, що характеризують інноваційну складову економічної безпеки країни є кількість інноваційно-активних підприємств, адже саме вони відіграють важливу роль у створенні та реалізації інновацій. Питома вага підприємств, що займаються інноваціями в Україні є незначною – 17,3% (рис. 3).

Рис. 3. Інноваційна активність підприємств України протягом 2011-2015 рр., %

Джерело: побудовано на основі [5].

У розвинутих країнах світу – США, Японії, Німеччині та Франції – питома вага підприємств, що впроваджують інновації знаходиться в межах 70-80%. Тоді як в Україні у 2015 році лише 12,1% промислових підприємств впроваджували інновації.

Основною причиною такої ситуації є те, що «в умовах лібералізації економіки державний сектор практично вже не сприйнятливий до інновацій, а приватні підприємства, ще не дозріли до розуміння того, що найкращим вкладенням капіталу є застосування інновацій» [4, с. 81].

Серед підприємств, які займаються інноваційною діяльністю в Україні домінують ті з них, які належать до нижчих технологічних укладів. Орієнтація на розвиток видів промислової діяльності, що відносяться до третього та четвертого технологічного укладів, домінування виробництв з низькою часткою доданої вартості, призводить до втрати Україною свого економічного потенціалу та появи нових загроз економічній безпеці.

Основним результатом інноваційної діяльності підприємства є питома вага реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі промисловості. Значення цього показника в країнах ЄС коливається від 15,5 до 27%, тоді як в Україні протягом аналізованого періоду його значення не перевищувало 3,8%, а у 2015 році становило лише 1,4%.

Одним з негативних явищ у діяльності українських підприємств при здійсненні інноваційної діяльності є їх орієнтація на виробництво і реалізацію апробованих інновацій, не на формування нового попиту на ринку. Протягом аналізованого періоду домінуюча частка реалізованої інноваційної продукції (60–70%), виробленої вітчизняними підприємствами, є новою тільки для самого підприємства. У 2015 р. частка такої продукції становила 68,4 % [1, с. 263].

Загалом низький рівень інноваційної активності вітчизняних підприємств не лише не сприяє нарощенню конкурентних переваг України на світовому ринку, але й створює додаткові загрози її економічній безпеці.

Також слід відмітити, що змістовні характеристики інноваційної діяльності суб'єктів господарювання не відповідають потребам сьогодення. Оскільки серед інновацій, які були впроваджені на підприємствах домінують інноваційні види продукції (табл. 1), а не нові технологічні процеси, які покликані були б сприяти створенню продукції з високою доданою вартістю, а також забезпечувати матеріало- та енергозбереження.

Таблиця 1.

Впровадження інновацій на промислових підприємствах України

Показник	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Впроваджено нові технологічні процеси, процесів	2510	2188	1576	1743	1217
зокрема маловідходні, ресурсозберігаючі	517	554	502	447	458
Освоєно інноваційні види продукції, найменувань	3238	3403	3138	3661	3136
з них нові види техніки	897	942	809	1314	966

Джерело: складено за даними джерела [5].

Сьогодні на українських підприємствах продовжує домінувати тенденція завантаження існуючих технологічних потужностей (часто не дуже продуктивних), а не їх оновлення. І це тоді, коли у програмних документах розвинутих країнах світу саме технологічні інновації визначено як фундамент успішного економічного зростання.

Затримка в технологічній модернізації вітчизняних підприємств обумовлює високий рівень зносу основних фондів за всіма видами економічної діяльності, а також збільшує відставання від країн-лідерів та негативно впливає на рівень економічної безпеки країни.

Загалом, основними причинами низького сприйняття інноваційних процесів в Україні є:

- низький технічний рівень виробничих фондів підприємства;
- нестача інженерно-технічних та робочих кадрів високої кваліфікації, здатних сприймати та використовувати нововведення;
- протидія з боку працівників підприємства до нововведень;
- небажання керівників приймати рішення, пов'язані з додатковим ризиком та відповідальністю;
- нестача інвестицій в розвиток інноваційної інфраструктури [3, с.116].

Сьогодні в Україні вже сформовано нормативно-правову базу щодо науково-технічної та інноваційної діяльності, яка нараховує понад 200 документів. Однак, її якість за оцінками експертів, залишає бажати кращого. Значним недоліком нормативно-правової бази України в інноваційній сфері є те, що часто регулювання інноваційних процесів здійснюється низкою документів, які не завжди узгоджені між собою, крім того містять різний перелік пріоритетних напрямів інноваційного розвитку, що не дозволяє зосередити ресурси на найбільш важливих з них з точки зору забезпечення прогресивних структурних перетворень.

Отже, протягом усі роки незалежності економічне зростання в Україні відбувалося за рахунок екстенсивних факторів розвитку. Результати аналізу стану інноваційної складової економічної безпеки України, свідчать про наявність значних проблем, які стримують інноваційний розвиток, що може призвести до зниження рівня технологічного та інноваційного потенціалу країни, а відтак до зниження рівня економічної безпеки країни.

На нашу думку, основними факторами, які стримуються сьогодні інноваційні перетворення в економіці України є:

- недостатній рівень фінансування науково-технічної сфери;
- «мінімальна підтримка держави, яка проявляється і в зменшенні державних витрат на інноваційний сектор та науку, в збереженні складного нормативного середовища, у відсутності змістовної інноваційної політики» [2, с. 23];
- зношеність основних виробничих фондів більшості вітчизняних

підприємств;

- низький попит бізнесу на наукові розробки;
- зростання розриву між наукою та виробництвом;
- відсутність розвиненої інноваційної інфраструктури, яка б забезпечувала

ефективне використання наявного науково-технічного потенціалу (часто створення одних об'єктів інноваційної інфраструктури відбувається без прорахунків щодо ефективності співіснування з іншими; значна кількість з них існує лише формально, є вузько локалізованими [6, с. 226]).

Висновки. Отже, важливою складовою реформування національної економічної системи в контексті зміцнення економічної безпеки країни має бути активізація інноваційних процесів шляхом проведення ефективної державної політики. Для України, яка сьогодні намагається інтегруватися у європейське високотехнологічне конкурентне середовище, дуже важливо реалізувати свій чималий інноваційний потенціал, долаючи проблеми, пов'язані з браком фінансування з боку держави, низьким попитом бізнес-структур на інновації, фрагментарним характером побудови національної інноваційної системи.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці заходів щодо покращення стану інноваційної складової економічної безпеки України.

Список використаних джерел

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». – К. : НІСД, 2016. – 688 с.
2. Касич А. О. Інноваційна активність підприємств України: динаміка, проблеми та шляхи вирішення / А. О. Касич, К. О. Канунікова // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – №22. – С. 21-24
3. Кириченко С. О. Підвищення конкурентоспроможності через інноваційну діяльність / С. О. Кириченко, Ю. Гавриш // Сучасні проблеми економіки та підприємництва. – 2013. – Вип. 11. – С. 115-119.
4. Полковниченко С. О. Оцінка інноваційного розвитку економіки України / С. О. Полковниченко, О. В. Левківський, В. В. Левківський // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1: Економіка. – 2012. – Вип.1. – С. 78-87
5. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2015 рік : аналітична довідка. – К. Український інститут науково-технічної і економічної інформації, 2016. - 199с.
6. Ткач С. М. Інноваційна інфраструктура в Україні: очікування і реалії / С. М. Ткач // Маркетинг інновацій і інновації у маркетингу : збірник тез доповідей X Міжнародної науково-практичної конференції. – 2016. - С. 226-227.
7. European Innovation Scoreboard 2016 [Electronic source]. – Mode of access: http://www.knowledgetransferireland.com/About_KTI/ReportsPublications/Europea

n-Innovation-Scoreboard-2016.pdf

8. The Global Competitiveness Report 2015-2016 [Electronic source]. – Mode of access: http://www3.weforum.org/docs/gcr/20152016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf

9. The Global Innovation Index 2016: Winning with Global Innovation [Electronic source]. – Mode of access : http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2016-chapter1.pdf

УДК 330.322.2:622.323

**Витвицький Я. С., д. е. н., професор,
Лебега О. В.**

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ВРАХУВАННЯ ФАКТОРА ЧАСУ ПРИ ОСВОЄННІ РОДОВИЩ ПРИРОДНОГО ГАЗУ У СЛАНЦЕВИХ ПОРОДАХ

У статті пропонується методичний підхід до визначення ставок дисконту при економічній оцінці інвестиційних проектів з освоєння ресурсів і запасів родовищ природного газу у сланцевих породах з врахуванням основних природно-геологічних факторів, які визначають цінність та ризики, що існують при розвідці та розробці таких родовищ.

Ключові слова: фактор часу, дисконтування, родовища природного газу, сланцеві породи, ризики.

In the article is proposed the methodical approach to determining the discount rate in the economic evaluation of investment projects on development resources and deposits of natural gas in shale rock with regard to major natural geological factors that determine the value and risks that exist in the exploration and development of deposits.

Key words: time factor, discounting, deposits of natural gas, shale rock, risks.

В статье предлагается методический подход к определению ставок дисконтирования при экономической оценке инвестиционных проектов при освоении ресурсов и запасов месторождений природного газа в сланцевых породах с учетом природно-геологических факторов, определяющих ценность и риски, которые существуют при разведке и разработке таких месторождений.

Ключевые слова: фактор времени, дисконтирование, месторождения природного газа, сланцевые породы, риски.

Вступ. Нарощування власного видобутку природного газу в Україні є стратегічно важливим завданням, від якого значною мірою залежить економічна безпека нашої держави. Останнім часом все більшу частку у